

Sajnálatos, hogy az „Arany Jánosnak” című költemény megjelenési hónapja és napja nem deríthető ki.³ Az azonban bizonyosnak látszik, hogy — mivel a vers és a cikk ugyanazon évből való — Reviczky költeményét nem tekinthetjük oly mértékben „sulykot elvető” írásnak, ahogy Komlós Aladár állítja.⁴ Legfeljebb versében nem tudta oly világosan kifejezni a véleményét, mint szándékában volt, s ezért írta meg, feltehetően a vers megjelenése után nem sokkal, kis tanulmányát is. Ezzel magyarázható az a különbség is, ami a vers és a cikk elvi álláspontja között mutatkozik, bár a szegedi bevezetés ismeretében ez sem tűnik akkorának, amekkorának a korábbi adatok ismeretében látszhatott.⁵

PÁSZTOR JÓZSEF

JUHÁSZ GYULA, KOSZTOLÁNYI DEZSŐ ÉS AZ IRIGYSÉG

Kosztolányi Dezső 1917. február 19-én az alábbi levelet intézte Pásztor Józsefhez, a szegedi Délmagyarország akkori szerkesztőjéhez :

Bpest, 1917. febr. 19.

Kedves Uram — A rendes vasárnapi cikk azért maradt el, mert e hétre vártam „Ádám” című versem leközlését. Kérem önt, írja meg, mi az oka a vers lemaradásának. Talán a cenzúra szólt bele a dologba ?

Juhász Gyula szanatóriumi, azaz klinikai elhelyezése rendben van, csupán még néhány napig várunk kell üresedésre. Legyen oly jó, vegye ön is kezébe az ügyet és, ha hívó sürgönyöm megérkezik, hasson oda, hogy Juhász azonnal jöjjön. Remélem, hogy gyógykezelése teljesen eredményes lesz.

Szeretettel üdvözlöm önt híve :

Kosztolányi Dezső

Sugallhatta-e kaján *irigység* a Juhász Gyuláért aggódó és gondoskodó sorokat ? Hajszolhatta-e sötét féltékenység Karinthyt és Kosztolányit, mikor Juhászt ki akarták emelni kedvelt szegedi pozíciójából, hogy méltó budapesti pozícióba helyezték el ? Íme újabb bizonyosság Isten és ember előtt :

1923 április végén a szegedi újságírók elhatározták, hogy Juhászt 25 éves költői működése alkalmából országos keretek között fogják ünnepelni és közreműködésre többek között fölkérték Babits Mihályt, Kosztolányi Dezsőt és Szabó Dezsőt. Pór Tibor, akit a rendezéssel megbíztak, elküldte a fölkérést mindenkinek, akit szerepeltetni akartak. Először Szabó Dezső válaszolt.¹ Ezt írta :

Igen tisztelt Uram!

Juhász Gyula ünnepléséhez természetesen a legszívesebben hozzájárulok. De nem tudom, hogy az én jelenlétem a másik két író teljes tiszteletreméltó elvi okokból nem tartaná-e vissza a részvételtől. Ebben az esetben, tekintettel arra, hogy ők fiatalkori barátai Juhásznak, az én személyemtől méltóztassanak eltekinteni. Én csak 20-án érkezem rá. Költségeim megtérítésén kívül semmi kívánságom nincs. Előadásom talán szólhatna Adyról. Fájdalom, az ilyen téma negyvenöt percnél kevesebb idő alatt csak felületes toast lehetne.

Kérem idejében értesíteni és minden géne nélkül. Kiváló tisztelettel

Szabó Dezső.

A legkimerítőbb, irodalomtörténetileg legérdekesebb választ Babits Mihály adta:

Igen tisztelt Uram!

A magam részéről a *legnagyobb készséggel vagyok hajlandó minden tőlem telhető módon támogatni önöket Juhász Gyula méltó ünneplésében*. Bár nekem jobb volna az ünneplés elhalasztása, 13-án is szívesen lemegyek, ha úgy határoznak s egyáltalán *mindenben rendelkezésükre akarok állani*.

Mégis van egy dolog, ami ettől visszatartathatna : s ez Szabó Dezső esetleges szereplése. Szabó Dezső kvalitásait nagyra becslöm, de minden nagybecsülésém mellett is kényszerülök őszintén megmondani, hogy *irodalmi és személyi helyzetünk, az ő egész viselkedése, szavai és versei* nemcsak rendkívül kényessé, de egyáltalán lehetetlenné tennék, hogy közös

³ Komlós A. : Reviczky Gyula (Bp. 1955.) 52, 155. l.

⁴ Uo. 54. l.

⁵ Komlós A. : A „kozmpolita költészet” vitája. Ir. tört. 1953. 1—2. sz. 184. l.

¹ Egyik szegedi újságból, 1923.

Budapest 1918 febr. 19

Védveszteség - A rendes vasárnapok cikkek
apert maradt el, mert a híve várta az "Adám"
című versen leközlését. Kérem önt, újat tegy,
mi az oka a vers lemaradásának. Talán a
cenzura volt belé e dolgba?

Juhász Gyula munkásságának az elhagyott
rendben van, csupán még néhány
napig várunk a kelendőre. Legyen okja,
vagy ön is kérem az újat is, ha híve öntözés
még kérem, hásson oda, hogy Juhász Gyula
jöttön. Remélem, hogy győztesen teljesem
lesz.

Lehetetlen átvizelni ezt a levelet.

Dr. Juhász Gyula

akcióban szerepeljek. Bizonyosra veszem, hogy Kosztolányi Dezső a maga részéről ugyanezt fogja erről a dologról mondani, bár egyébként ő is bizonyosan a legnagyobb készséggel tenne meg mindent Juhász Gyula érdekében. Arra kérem tehát, hogyha a mi közreműködésünk önöknek fontos s főleg ha Juhász Gyulának is, amit nem kétkedem, örömet okozna, gondolják meg ezt s próbálják a dolgot máshogy elintézni.

Válaszukat várva vagyok hívők

Babits Mihály

Kosztolányi így válaszolt:

Igen tisztelt Uram!

szíves szeretettel szívetek le önökhöz, hogy Juhász Gyula mellett szóljak. Nekem a pünkösdi dátum megfelelőbb lenne s azt hiszem, Babits Mihály barátomnak is, akivel minden tekintetben egyet-értek. Válaszát várva vagyok igaz híve

Kosztolányi Dezső

Az ünnepséget megtartották fényes sikerrel. Szabó Dezső nem vett részt. Fényét a „féltekeny” Babits Mihály és az „irigy” Kosztolányi Dezső fémjelezte.

*

1919 május elején a szegedi városháza nagytermében tekintélyes számban gyűltek össze szegedi tanárok, tanítók és óvónők, hogy előkészítsék az akkor előtérbetörő Nemzeti Szövetség helyi fiókjának megalakítását.² A gyűlésen Peidl Imre tanár elnökölt. A programot Lippai György, szintén tanár, terjesztette elő.

Ismerkedjünk meg a szegedi jobboldali pedagógusoknak ezzel a két nem túlságosan veszedelmes, de annyival ellenszenvesebb vezérkolomposával.

Lippai György volt internátusi igazgató a Horthy-korszakban kezdte közéleti pályáját és mint tankerületi főigazgató — ugyancsak a Horthy-korszakban ment nagybetegen nyugdíjba. A pedagógusok társadalmi életén kívül is játszott némi szerepet. De élvonalbeli emberré állandó erőfeszítései ellenére sem tudott nőni. Peidl Imre ambicionálta, hogy ne csak baloldaliak lássák vérszomjásnak, hanem a jobboldaliak is. Politikai nagyszájúságban Lippain is túl tett. Közéleti súlyban azonban, amennyire erről ebben a társaságban beszélni lehet, elmaradt mögötte.

A volt tankerületi főigazgató abban a beszédben, amellyel a Nemzeti Szövetség programját ismertette, éles támadást intézett, ahogy ő mondta, a proletárvezetők ellen. A többi között azzal lázított, hogy míg a tömegek éheznek, a proletárvezetők fényűző életmódot folytatnak. Megnevezte Wallisch Kálmánt, akit röviddel a forradalom kitörése után rendelték Szegedre vezető pozícióba.

— Most rendelt ötvenezer korona értékű bútort — sivította valaki a hallgatóság soraiból.

— Mind ilyenek! — dörögték többen;

— A híres Hollós doktor is milliókat vágott zsebre és most Amerika felé hajózik;

— Ez nem igaz! — cáfolt a szélső jobboldaliak gyűlésére bemerészkedő Juhász Gyula mértéktartó hangon.

Erre a néhány, a körülményekhez képest kulturált szóra artikulálatlan morajlás viharzott fel. A gyöngye fizikumú Juhász, akinek volt bátorsága a viharosnak ígérkező jobboldali gyűlésen megjelenni, a feléje irányított fenyegetéseket egyetlen arcrándulás nélkül fogadta. Azok azonban, akik közel álltak hozzá, persze mind jobboldaliak, a legbrutálisabbig fokozták támadásukat és a gyáván és izléstelenül hangoskodók tapsos tetszésnyilvánítása közben el-távolították Juhászt a teremből.

Most ismerkedjünk meg a gerinces magatartású nagy költőt jellemző eset még két főszereplőjével.

Hollós feleségével és két lányával Debrecenből költözött Szegedre. Az egyik lánya később férjhez ment Farkas Lajos debreceni szerkesztőhöz. De egészen rövid idő múlva elváltak: Szegeden egy Teleki utcai átjáróházban bérelt Hollós lakást. Tüdőspecialista volt. A Spengler-szérum fanatikusa. Könyvet is írt erről a témakörrel, amelyet a párizsi akadémia kitüntetett. Szegényembert ingyen kezelte, tekintet nélkül arra, hogy tagja volt-e valamelyik betegsegélyző pénztárnak, vagy sem. Juhász Gyulához elveik rokonsága, megingathatatlan meggyőződésük és harcos készségük fűzte. Az egyik szegedi újságíró egy ízben azzal a kéréssel fordult Hollóshoz,

² Más változatban is szóba került. Mi ezt tartjuk hitelesnek.

hogy segítsen egy udvaroson, aki igen jóra való ember, egyúttal azonban szegény is, mint a templom egere. Hollós készséggel tett eleget a kérésnek, elgyalogolt az udvaros lakására. Odavissza maga az út háromnegyed óráig tartott. De a beteget több heti kezeléssel talpraállította.

Persze egészen más idők jártak, mint most. A női jogokért feministák rázták az öklüket. Akik a háború ellen dörögtek, azokat úgy hívták, hogy pacifisták. És az italozás ellenségei antialkoholista páholyokba tömörültek. Hollós pacifista volt. Megalakította és mint elnök vezette a szegedi antialkoholista páholyt.

Az ellenforradalom fölülkerekedése után Hollós koldusszegényen menekült. Előbb Temesvárra, onnan külföldre, aztán Amerikába. Előbb vidéken telepedett le, majd New-Yorkba került, sikeresen tevékenykedő, kedvelt orvosnak.

Juhász Gyulának a Nemzeti Szövetség gyűléséről történt kivezetésénél a vezérkolomposnak beugrott századost Balog Lajosnak hívták. Ennek a Balognak mindenlében kanál jobboldalisága legtöbbit ártott a — jobboldalnak. A pedagógusok gyűléséhez semmi köze sem volt, véletlenül betévedt. Később bekerült a városi közgyűlésbe. Néhányszor minden közgyűlési napon felszólt. Szürke volt. Egyhangú. Unalmas. Amíg beszélt, kedélyesen szórakoztak és lármásan paroláztak egymással a — jobboldaliak.